

Kniha: Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

Autor: Jaroslav Hašek

Rozbor přidal(a): porez

Vloženo na: [Studijni-svet.cz](http://studijni-svet.cz)

Literární druh:

Epika, próza

Literární žánr:

Satirický protiválečný román - smyšlené vyprávění, co do rozsahu delší, zachycuje více postav, vysmívá se válce - je jakousi humornou reakcí na válku. Dílo je groteskou, fraškou a obsahuje karikatury.

Hlavní téma:

Život Švejka během války, lidská hloupost a jeho absurdní příhody. Také předkládá nesmyslnosti války, vysmívá se jí a protestuje proti ní.

Doba a místo děje:

Děj knížky se odehrává převážně v Praze – Rakousko - Uhersko, bezprostředně po atentátu v Sarajevu na Františka Ferdinanda d'Este v roce 1914 = 1. Světová válka.

Úryvek: (3. kapitola)

Švejk seděl v hospodě s civilním strážníkem, což Švejk ani pan hostinský nevěděli. Bretschneider se ptal

Švejka i pana hostinského na různé věci. Hostinský přemýšlel nad odpověďmi, zato Švejk říkal to co si myslel. Švejk na konci rozhovoru řekl, že bude válka a za to ho civilní strážník Bretschneider zatkl. Poté Švejka odvedli k soudnímu lékaři, který byl z těch, co neberou zákon tak vážně. Ptal se ho na různé otázky a Švejk odpovídal.

Jestli v případě Švejkově došlo k úplné shodě mezi těmi protivopoloženými vědeckými tábory, dá se to vysvětliti čistě jedině tím ohromujícím dojmem, který na celou komisi učinil Švejk, když vstoupiv v síň, kde měl být prozkoumán jeho duševní stav, vykřikl, zpozorovav na stěně visící obraz rakouského mocnáře: „Ať žije, pánové, císař František Josef I.“

Věc byla úplně jasnou. Spontánním projevem Švejkovým odpadla celá řada otázek a zůstaly jen některé nejdůležitější, aby s odpovědí potvrzeno bylo prvé mínění o Švejkovi na základě systému doktora psychiatrie Kallersona, doktora Heverocha i Angličana Weikinga.

„Jest radium těžší než olovo?“

„Já ho prosím nevážil,“ se svým milým úsměvem odpověděl Švejk.

„Věříte v konec světa?“

„Napřed bych ten konec světa musel vidět,“ ledabyly odpověděl Švejk, „rozhodně se ho ale zejtra ještě nedočkám.“

„Dovedl byste vypočítat průměr zeměkoule?“

„To bych prosím nedovedl,“ odpověděl Švejk, „ale sám bych vám, pánové, dal také jednu hádanku: Je tříposchodovej dům, v tom domě je v každém poschodí 8 oken. Na střeše jsou dva vikýře a dva komíny. V každém poschodí jsou dva nájemníci. A teď mně řekněte, pánové, v kterým roce zemřela domovníkovi jeho babička?“

Soudní lékaři podívali se významně na sebe, nicméně jeden s nich dal ještě tuto otázku:

„Neznáte nejvyšší hloubku v Tichém oceánu?“

„To prosím neznám,“ zněla odpověď, „ale myslím, že rozhodně bude větší než pod vyšehradskou skálou na Vltavě.“

Předseda komise se stručně otázel: „Stačí?“, ale přece si ještě jeden s členů vyžádal tuto otázku:

„Kolik je 12897 krát 13863?“

„729,“ odpověděl Švejk nemrkaje.

„Myslím, že to úplně postačí,“ řekl předseda komise, „můžete toho obžalovaného zas odvést na staré místo.“

„Děkuji vám, pánové,“ uctivě se ozval Švejk, „mně to také úplně stačí.“

Po jeho odchodu kolegium tří se shodlo, že je Švejk notorický blb a idiot podle všech přírodních zákonů vynalezených psychiatrickými vědátory.

Děj - V zázemí (1921)

V Sarajevu byl spáchán atentát na Ferdinanda d'Este, Švejk o tom v legraci mluví v hospodě a je proto zatčen pro velezrádné řeči. Ve vězení je vyslýchán komisí, která ho uzná notorickým blbem a pošle do blázince, kde se mu velice líbí. Tam stráví Švejk jen několik dní, protože ho lékaři označili za simulanta a poslali zpátky na policejní komisařství. Když válka propukne, Švejk se rozhodne, že půjde na vojnu. Jelikož ho trápí revma a zrovna nemůže chodit, tak ho na invalidním vozíku veze k odvodu jeho

hospodyně a cestou vykřikuje, že jde bojovat za císaře pána. Když předstoupí před lékařskou kontrolu je označen za simulanta a nastupuje do léčebny pro simulanty. Po vyléčení následuje pobyt v garnizóně, což je vojenská věznice, kde vězňové musí chodit na kázání. Zde káže věčně opilý feldkurát Otto Katz. Švejk je brzy propuštěn, protože si ho Katz vyžádal jako pomocníka; rozbrečel se na jeho mši a tím si ho získal. Švejk mu dělá tzv. pucfleka, shání peníze na dluhy a alkohol, ale dokáže svému nadřízenému i vynadat. Švejk s Katzem poskytují poslední pomazání, ale dostávají za to málo. Navíc téměř žádný voják už v Boha nevěří. Katz prohrál Švejka v kartách, a tak teď slouží nadporučíku Lukášovi. Ten je milovníkem žen a zvířat. Do Lukášova bytu se hodlá nastěhovat jistá dáma, které Švejk splní všechna přání (i fyzická). Švejk dostane za úkol sehnat mu psa, a tak ukradne Maxe, co je naneštěstí pes plukovníka Krause. Za trest jsou Lukáš i Švejk posláni k 91. pluku do Českých Budějovic.

Postavy:

Švejk - člověk, který jde na vojnu, vznáší zmatky, dělá naschvály, nevěří ve vítězství Rakouska-Uherska, ale přitom hlasitě provolává slávu císaři. Vychytralý šibal, hájí své právo na život, ale zároveň je to prostomyslný dobrák a moudrý blázen, všechny, hlavně své nadřízené, dohání k zuřivosti, vždy jedná v klidu a horlivě plní všechny rozkazy, dobrák, prostoduchý, válce se brání chytrostí, velmi aktivní, rafinovaný, nic ho nevyvede z míry.

Otázka, zdali byl hlupákem, nebo chytrákem, který se tvářil jako hlupák, aby lépe přežil válku.

hostinský Palivec - sprosták, za každým druhým slovem používá vulgarismů (hlavně zadnice nebo hovno), byl zatčen za velezradu (Pronesl: mouchy "sraly" na obraz císaře pána)

feldkurát Katz - sluha boží, ale v boha nevěří - udělal si z kněžství výnosné a pohodlné zaměstnání, věčně opilý, Švejk je jeho poskok, nakonec ho prohraje v kartách.

nadporučík Lukáš - ze Švejka šílí a je na něj vysazený čím dál tím víc, známý mnoha milostnými aférami, aktivní důstojník rakousko-uherské armády, má rád poctivost, pořádek.

Bretschneider - tajný policejní udavač, který dostane Švejka a Palivce do problémů.

Baloun – poskok nadporučíka Lukáše po Švejkovu povýšení, sní, na co přijde, symbolizuje vzpomínku dob předválečného klidu, míru, pokoje a celkové pohody

Kompozice:

Chronologická s retrospektivními historkami – Hospodské historky, které vykládal Švejk. V knize se prolínají Švejkovy rozhovory a vyprávění.

Dílo má 15. kapitol

Románová tetralogie (4 díla) – poslední dopsal Karel Vaněk

1) V zázemí, 2) Na frontě, 3) Slavný výprask, 4) Pokračování slavného výprasku

Jazyk:

Jazyk autora je velmi specifický. Řeč je hovorová, postavy používají nespisovné slova i hrubší výrazy, nářečí, germanismy, objevuje se i čistá němčina, jak bylo v tehdejší době zvykem. V knize najdeme řadu termínů z vojenského prostředí, nejvíc u vojenských hodností. Švejk mluví obecnou češtinou. Jeho nejčastější slovní obrat - „Poslušně hlásím,...“

- vulgarismy - Švejku, ježíšmarjá, himlhergot, já vás zastřelím, vy hovado, vy dobytku, vy vole, vy hajzle jeden.
- germanismy
- vojenský slang – desátník, maršbatalión
- přímá řeč
- přechodníky - usmívaje
- archaismy
- Zesměšnění frází – člověk míní, hospoda mění.
- nadsázka - „Takového vola jsem neviděl,“
- personifikace – nakukovala dobromyslná tvář Švejkova

Hlavní myšlenka díla:

Nesmyslnost rakouského militarismu (to je pojetí politiky, v němž stojí na předním místě vojenská síla a armáda) a prohnitost Rakouského mocnářství. Zobrazení války a života kolem ní. Vyzdvihuje zdravý rozum člověka v protikladu s nemyslností války. Odpor proti válce, násilí a ponižování člověka

Aktuálnost:

Román je již 90 let jednou z nejznámějších českých knih. Je aktuální pro svůj humor, nadsázku a odpor k válce.

Autor:

Jaroslav Hašek byl český novinář a spisovatel, autor a herec kabaretních vystoupení. Rodina se často stěhovala, žila nuzně, po smrti otce na pokraji chudoby. Studoval gymnázium, rok byl jeho třídním Alois Jirásek, kterého nenáviděl a ze studií vyloučen za účast na demonstraci. Stal se novinářem. Používal přes 100 pseudonymů. Psal často v hospodách, některé texty po sobě ani nečetl. Zemřel na ochrnutí srdce, byl pohřben na dluh k zadní zdi hřbitova. Začínal povídkami, črtami a humoreskami v časopisech. Všechny jeho texty jsou autobiografické, čerpá z vlastních zážitků a zesměšňuje politiku, maloměšťáctví, rakušáctví, často čtenáře mystifikuje. Napsal přes 1200 povídek. Nejznámější díla jsou Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války.

Další díla: Májové výkřiky, Trampoty pana Tenkráta

zařazení knihy do kontextu celého autorova díla

Autorův nejvýznamnější román (přeložen do 58 jazyků) vznikl v letech 1921 až 1923, po návratu Haška z Ruska až do jeho smrti. Nejčastěji vychází s ilustracemi Josefa Lady, které tvořil podle rad Jaroslava Haška.

Zařazení autora do uměleckého směru

Česká literatura s legionářskou tematikou:

- řadí se sem autoři, kteří o legiích psali, nebo v nich působili
- legionářská literatura je spíše zajímavé svědectví doby
- dva způsoby zobrazení: dokumentární (Medek, Kopta), humoristický (John, Hašek)

Vliv díla: Na Haškovo spojení humoru s vojenským prostředím navázali J. Škvorecký v Tankovém praporu nebo M. Švandrlík v Černých baronech.

Přijetí díla v době vzniku: Ke kritikům Haškova díla patřil F. X. Šalda, nacionalista V. Dyk nebo katolík J. Durych. Naopak levicoví intelektuálové (I. Olbracht) a pražští němečtí spisovatelé M. Brod a A. Fuchs jeho umělecké kvality rozpoznali.

Inspirace

Joseph Heller – Hlava XXII: humoristické zpracování válečných událostí. (Heller sám přiznával silnou inspiraci Haškem.)

Dílo bylo několikrát zfilmováno. První němé filmování zpracování je z roku 1926, režie Karel Lamač. Loutkový film z roku 1954 natočil Jiří Trnka. Nejslavnější je filmová adaptace Karla Steklého Dobrý voják Švejk. Existují i zahraniční filmová zpracování (Německo, Polsko, VB). Dílo bylo i několikrát zdramatizováno.

Dalších autoři stejného um. směru

Josef Kopta, Rudolf Medek, Jaromír John

Další autoři píší o 1. světové válce:

Ivan Olbracht, S. K. Neumann, Fráňa Šrámek

Literárněhistorický kontext

Román **Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války** vznikl v období po 1. světové válce jako odlehčená humorná forma reakce na válku.

Hodnocení

Kniha se mi četla dobře. Líbilo se mi, jak dokáže zesměšňovat zřízení Rakouska. Haškova ironie se mi líbí. Myslím si, že je to dokonalý obraz nás Čechů.

Vypravěč je neosobní.